

Stellingen Studiekringdag 1978

I De korte periode waarover de mens plannen maakt, en de lange periode waarover de ontwikkeling van bossen zich voltrekt, vertegenwoordigen sterk verschillende tijdschalen waardoor een spanningsveld in de bosbouwkundige planning, ook ten aanzien van de heidebebossingen, ontstaat.

II Bebossing van heide leidt tot veranderingen in het milieu die niet noodzakelijkerwijze uitlopen op terugkeer tot de situatie die voor het ontstaan van de heide bestond en daarmee ook niet tot het oorspronkelijke bostype.

III Heidetypologie of bodemclassificatie die aanwijzingen geeft over de nutriëntenstatus en vochthuishouding van de bodem, geeft, in combinatie met de aard van de toegepaste bebossingstechniek, inzicht in de verdere ontwikkelingsmogelijkheden op lange termijn van het bos.

IV Rekening houdend met de huidige ontwikkelingsstoestand van de heidebebossingen zijn de mo-

gelijkheden voor diversificatie, zowel door soorten- en vormenrijkdom als door een fijnkorrelige verjongingsstructuur, op korte termijn nog vrij beperkt.

V Aangezien de functies (beheersdoelen) productie, recreatie en natuurbehoud in deze volgorde in toenemende mate zijn aangewezen op diversiteit, zal voor het merendeel van de huidige heidebebossingen op korte en middellange termijn de productiefunctie prevaleren.

VI Toename van de geschiktheid van de heidebebossing voor de andere functies verloopt over een lange periode hetgeen reeds thans bosbouwkundig moet worden voorbereid, te beginnen met de daarvoor oecologisch meest geschikte gedeelten.

VII Bij heidebebossingen zowel als in het algemeen straft een economische doelstelling zichzelf als hij zondigt tegen de bestaansvoorwaarden van het oecosysteem, terwijl gehoorzamen daaraan op de lange termijn economisch interessant is.

Discussie Studiekringdag 1978

De discussie wordt ingezet aan de hand van de stellingen. Deze vormen een samenhangend geheel maar zullen in volgorde besproken worden.

Als reactie op de opmerking over verschillende tijdschalen ontspint zich een discussie over de plaats van de economie in de problematiek. De gebruikelijke economische benadering gaat uit van een verwachting van gelijke of grotere materiële welvaart in de toekomst. Zolang deze verwachting redelijk is gelden de gebruikelijke overwegingen met betrekking tot de rente. Het is dan niet juist om voor de bosbouw een andere (lagere) rentevoet te hanteren dan in de rest van de economie. Als echter deze veronderstelling niet op zou gaan en een situatie van armoede te verwachten zou zijn, dient men zich te richten op de voorwaarden voor overleving. In die situatie krijgen land- en bosbouw een essentieel andere plaats dan de overige economische activiteiten. Dan zijn arbeid en land relatief overvloedig en kapitaal en energie schaars; hierbij past een inzet van veel arbeid in primaire productie en een zeer hoge rentevoet. Dit betekent een heel ander type civilisatie waarbij men direct van de productie van het land leeft en dit impliceert het opofferen van de huidige beschaving als verzekeringspremie voor overleving. Dit is de kern van het betoog van Price.

Verder wordt opgemerkt dat er geen verschil mag bestaan tussen de termijnen van de planning voor het bos als geheel en die van de bosontwikkeling. Dit geeft echter wel grote problemen met de controle van de ontwikkeling. Wat men in het bos kan overzien is maar een klein deel van de ontwikkeling. Planning en controle op de ontwikkeling moeten in nauwe wisselwerking met elkaar staan. Ontwikkelingen in het bos en ook in de heide (als men die tracht te behouden) zullen voortschrijden en terugkeren tot een situatie die vroeger bestond, lijkt in beide gevallen illusoir. Ook zonder toedoen van de mens verandert het abiotisch milieu (bodem en klimaat) binnen enkele bosgeneraties merkbaar, wat geïllustreerd wordt aan de verschillen tussen bossen en bodems op moraines van de laatste ijstijd en die op moraines van de voorlaatste. Hoewel de heide in ca. 1000 jaar weinig aantoonbare veranderingen heeft laten zien, is ook hier een voortschrijdende verandering over zo'n periode niet uitgesloten. Op korte termijn kan hij door gepaste beheersmaatregelen behouden worden. Het is overigens de vraag of onveranderd behoud op lange termijn wel nodig, wenselijk of zelfs mogelijk is.

In bossen moet volgens Sissingh de invloed van de boomsoort op dit soort veranderingen niet onder-